

KAZAKİSTAN'IN TÜRKİSTAN ŞEHRİNDE BİR MİSYON KÜTÜPHANESİ: TÜRK TİLDES HALIKTAR KİTAPHANASI (TÜRK DİLLİ HALKLAR KÜTÜPHANESİ)

Turgay AKDURUŞ*

Kütüphaneler geçmişten günümüze daima önemli görevler üstlenmiş ve halk yararına çalışan kurumlar olarak var olmuştur.

Burada sözü edilen kütüphane, Kazakistan'da “Güney Kazakistan” eyaletinin Türkistan şehrinde (eski adıyla Yesi) yer almakta olup önemli bir misyon üstlenmiştir. Kütüphanenin kuruluş amacı ve yerine getirdiği görev Türkiye dışındaki Türkoloji gelişmeleri adına sevindirici olmuştur.

Türk Dilli Halklar Kütüphanesi Nasıl Kuruldu?

Kurucu Başkan Prof. Dr. Kulbek Ergöbek ile Kütüphane Müdürü Mariya Kurişbayeva'nın verdikleri bilgilere göre 2008 yılında Türkistan (Yesi) şehrinde, valilik tarafından amacı Türk dilli halkların kitaplarını ihtiva eden bir kütüphane kurulacağı duyurusu yapılmış.

Geliş Tarihi:10.11.2018

Kabul Tarihi: 01.03.2019

Yazının künyesi:

Akduruş, T. (2019). “Kazakistan’ın Türkistan Şehrinde Bir Misyon Kütüphanesi: Türk Tildes Haliktar Kitaphanası (Türk Dilli Halklar Kütüphanesi)”. *Türk Dünyası*, 47, 271-276.

DOI Numarası/DOI Number: 10.24155/tdk.2019.108

* Gazi Üniversitesi Türk Dil ve Edebiyatı Dr. Öğrencisi. Selçuk Üniversitesi Taşucu Meslek Yüksekokulu Türk Dili Okutmanı. turgayakdurus@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-4853-1030

2009 yılında Ahmet Yesevi Üniversitesi Rektör Yardımcısı Kazak Dili ve Edebiyatı öğretim üyesi Prof. Dr. Kulbek Ergöbek kendi kitaplarını kütüphaneye bağışlayarak bu kütüphanenin kurulmasına öncülük etmiş. Kulbek Ergöbek, bir yıl sonra Ahmet Yesevi Üniversitesi Türkoloji Enstitüsü Müdürlüğü görevine getirildikten sonra kütüphanenin adını “Türk Tildes Halıktar Kitaphanası” yani “Türk Dilli Halklar Kütüphanesi” olarak belirlemiştir.

Neden Bu İsim Verildi?

2017 yılı TÜRKSOY tarafından kütüphanenin bulunduğu Türkistan (Yesi) şehri Türk dünyasının kültür başkenti ilan edilmiştir. Çünkü Güney Kazakistan'daki bu şehir Ahmet Yesevi'nin doğduğu topraklar olması nedeniyle hep önemli olmuştur. Bu önem vesilesiyle şehirde daha önceleri de Hoca Ahmet Yesevi Türk-Kazak Üniversitesi adıyla bir de üniversite de kurulmuştur. Türk dünyasının kültürel bütünlüğü ancak dil, tarih ve kültür alanlarında yapılacak çalışmalara ve atılacak somut adımlara bağlıdır. İşte Türk Dilli Halklar Kütüphanesi bu somut adımın göstergelerinden birisi olarak kurulmuştur.

Bu kütüphaneyle birlikte Türkoloji Müzesi ve Sanat Galerisi binaları da kütüphaneyi destekleyen Türkoloji projeleri olarak açılmış olup ve şu anda hizmet vermektedir.

Kütüphane Hakkında

Bir Türkoloji Kütüphanesi olan Türk Dilli Halklar Kütüphanesi, hafta içi her gün 09.00-18.00 saatleri arasında hizmet vermektedir. Burada kütüphane müdürü dâhil 9 kişi çalışmaktadır. Hem bu kütüphane sayesinde

hem de Ahmet Yesevi Üniversitesi vasıtasıyla kütüphane çalışanları ve şehirde yaşayanlar Türkiye Türkçesini az da olsa öğrenmişler.

Kütüphane Türkistan valiliğine bağlı olarak çalışmaktadır. Kütüphaneyi ziyaret

edenler Türkoloji Kütüphanesi ve Müzesi hakkında ziyaretçi defterine duygu ve düşüncelerini yazmaktadır. İçeride araştırma ve çalışma yapmak isteyenlerin çalışabilmeleri için masalar bulunmaktadır. Kütüphaneye abone de kabul edilmektedir. Mayıs 2017 itibarıyla 3.000 abonesi bulunan kütüphanenin bu durumu Türkiye dışında hizmet veren bir Türkoloji Kütüphanesi için kayda değerdir.

Kütüphanede Mayıs 2017 itibarıyla 35.000 kayıtlı kitap bulunmaktadır.

Kurucu Başkan Prof. Dr. Kulbek Ergöbek'in ilerleyen tarihlerde kütüphane bünyesinde nadide el yazmaları bölümü adı altında Türk dünyasının el yazması kitaplarını bir araya getirmek istediği bir projesi de bulunmaktadır.

Kazakistan Devlet Başkanı Nursultan Nazarbayev'in danışmanının Mayıs 2016'da kütüphaneyi ziyaret ederek kütüphanenin Türk dünyası için üstlendiği bu misyondan memnuniyetlerini dile getirmesi de buraya verilen değer in göstergelerinden biri olmuştur.

Kütüphanenin çeşitli yerlerinde Türk dünyasının kültürel birliğine atıfta bulunan slogan sözler bulunmaktadır:

Tübi Bir Halkın Tilegi de Bir (Kökü Bir Halkların Maksatı da Bir)

Kütüphanenin Muhtevası

Kütüphane, Türkistan'da Ahmet Yesevi Üniversitesi yakınlarındaki Turgut Özal Sokağında bulunmaktadır. 1500 m² arsa üzerine kurulmuş kütüphane, Türkoloji müzesi ve sanat galerisi binalarından oluşan bütünlük yapılarından meydana gelmektedir. Kütüphane binası, bodrum ve giriş katı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Kütüphane içerisinde her Türk halkının adına açılmış raflar bulunmaktadır. Bu şekilde Türkiye Türkçesi, Kırgız, Özbek, Türkmen, Saha, Azerbaycan, Tatar, Tıva Türkçesi gibi birçok Türk lehçesinin kitaplığı bulunmaktadır.

Kütüphane içerisinde 24 Türk dilinde 40 bin kitap bulunmaktadır. Kütüphane Müdürü Mariya Kurişbayeva ilerleyen zamanlarda Türkoloji ve Türk dünyası sahasından 200.000 kitabı bir araya getirmeyi amaçladıklarını söylemektedir.

Kütüphanede Türk lehçeleriyle ilgili bölümlerde bulunan kitaplardan bazıları şunlardır:

Altay Türkçesi Bölümünde

Altayskiy Yazık, A. A. Çernova, M. Ç. Çumakayeva, Garno-Altaysk, 1992.

Azerbaycan Türkçesi Bölümünde

Békir Çobanzadé Seçilmiş Şiirleri, haz. Memmed Adilov, Şérk-Qérb Yay. (5 Cilt), Bakü: 2007.

Başkurt Türkçesi Bölümünde

Grammatika Başkirskogo Yazıka, İzdatel'stvo Akademii Navk SSSR, Moskva: 1948. Dili Rusça.

Karakalpak Türkçesi Bölümünde

- *Karakalpak Kaharmanlık Déstanlarının Poetikası*, K. Maksetov, İzdatel'stvo Navka Uzbekskoy SSR, Taşkent: 1965. Dili Karakalpakça.
- *Karakalpakskiy Yazık I-II, Fonetika i Morfologiya, Çast' Pervaya*, N. A. Baskakov, İzdatel'stvo Akademi Navk SSSR, Moskva: 1952. Dili Rusça.

Kırgız Türkçesi Bölümünde

- *Manas: Kırgız Elinin Baatırdık Eposu*, haz.: Samar Musayev, An-Tenir Basmakanası, Bişkek: 2010. 1839 sayfalık bir kitap olarak göze çarpmaktadır.
- *Cengiz Aytmatov Külliyyatı*.
- *Kırgız Tiliniñ Orfografiyalık Sözdigi, 6000 Söz*, J. K. Karasayev, Mektep Basması Frunze: 1966.

Malkar Türkçesi Bölümünde

- *Russko-Karaçayevo-Balkarskiy Slovar'*, haz.: H. İ. Suyunçeva ve İ. H. Urusbineva, Moskva: 1965.

Tatar Türkçesi Bölümünde

Tatar Türkçesi bölümünün adı Hatip Minnegulov adıyla açılmış. Burada sözü edilen kişinin bağısladığı kitapları bulunmaktadır.

- *Tataristan Tel*, G. Tukay, Ädäbiyat häm Tarih Fänni-Tikşerenü İnstitütü, Akademik Basma I-II Tom, Tatarstan Dävlät İzdatel'stvo's Matur Ädäbiyat Sektorı, Kazan: 1943.
- *Balalar Folklorı*, Näkiy, İsanbät, Kazan Tatarstan Kitap Näşriyatı, 1984.
- *Tatar Telenen Zür Dialektologik Süzlege*, Kazan Tatarstan Kitap Näşriyatı, 2009. İçinde 40.000 kadar madde başı vardır.
- *Tatar Teleneñ Añlatmalı Süzlege*, Tatarstan Respublikası Fännär Akademiyase G. İbrahimov İsemendäge Tel, Ädäbiyat häm Sängat' İnstitütü, Kazan, Matbugat Yortı Näşriyatı, 2005.
- *Tatar Teleneñ Diyalektologik Süzlege*, SSSR Fännär Akademiyase G. İbrahimov İsemendäge Tel, Tözüçelär: N. B. Borhanova, L. T. Mağmutova, E. R. Sadiykova, G. K. Yakupova., Ädäbiyat häm Tarih İnstitütü, Kazan: 1969.
- *Tatarskaya Diyalektologiya: Sredniy Diyalekt*, G. H. Ahatov, Ufa: 1979.

80 sayfalık bu kitabın dili Rusça, Tatarca kelimelerin seslik değışimleri dâhil ses bilgisi ile bilgiler verilmiştir.

- *Tatar Teleneñ Sintaksis häm Stilistika Mäs'äläläre*: H. Kurbatov, Tatknigoizdat Fännin-Teñnik Ädäbiyat Redaktsiyase, Kazan: 1956. Tatar Türkçesi ile yazılmış.

Yakut Türkçesi Bölümünde

- *Yakutskiy Filologičeskiy Sbornik*, Akademiya Nawk SSSR Yakutskiy Filial Sibirskogo Otdeleniya İnstitüt Yazıkä Literatürü i İstorii, İzdaniye Yakutskogo Filiala, Yakutsk: 1976. 140 sayfalık bu kitabın dili Rusçadır.
- *Yakutskiy Literaturniy Yazık (İstoki, Stanovleniye Norm)*: P. A. Slep-tsov, Novosibirsk İzdatel'stvo "Nawka" Sibirskoe Otdelenie 1986. Dili Rusçadır.

Türkmen Türkçesi Bölümünde

Garajaoglan, Tayyarlanlar: Kakajan Atayev, Dawut Orazsähedow, Aşkat "Miras" 2007. 208 sayfalık bu kitapta Karacaoğlan'ın şiirleri bulunmaktadır.

Çuvaş Türkçesi Bölümünde

- *Çuvaşskiy Yazık i Literatura*, Çeboksarı: 1975. 250 sayfalık bu kitabın dili Rusçadır.
- *Etimologiçeskiy Slovar 'Çuvaşskogo Yazıka I-II*: M. R. Fedotov, Çeboksarı: 1996. 2 ciltlik bu kitabın madde başları Çuvaş Türkçesiyle, açıklamaları ise Rusça yapılmıştır.

Tuva Türkçesi Bölümünde

- *Tuvinskiy Yazık (Oçerk po Fonetike)*: F. G. İshakov, Moskva-Leningrad: 1957. Türk dillerinin seslik özelliklerini karşılaştırmalı olarak inceleyen kitabın dili Rusçadır.

Özbek Türkçesi Bölümünde

- Adil Yakubov, Nasir Fazilov, Hamid Gulam, Seyit Ahmet, Muntaz Muhamadov gibi Özbek edebiyatının önde gelen isimlerinin kitapları bulunmaktadır.

Bunun gibi daha pek çok kitabı bu Türkoloji kütüphanesinde bulmak mümkündür. Burası Türk dili ve lehçeleri üzerine araştırma yapanlar için önemli bir merkezdir.

Kütüphanenin kurucu Başkanı Prof. Dr. Kulbek Ergöbek, bunun dışında Ahmet Yesevi Türbesi'nin içinde de bir zamanlar kütüphane bulunduğunu, Orta Çağ'dan 1942'ye kadar orada kalan kütüphanenin 1942'de Özbekistan'ın Taşkent şehrinde El Yazmaları Enstitüsünün kurulmasıyla kamyonlarla oraya taşındığını belirtmektedir. Taşkent'e götürülen kitaplar arasında Yesevi'nin el yazması hikmetlerinin de olduğunu söylemektedir. Çağatay Türkçesi ile yazılmış bu hikmetleri artık orada bulmak mümkün olacaktır.

Söz konusu kitapların bulunup tanıtılması ve Türkolojiye kazandırılması yapılacak çalışmalara bağlıdır.